

УДК 657

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-260-4-276-279

ПЕТРИЦЬКА О. С.

Хмельницький національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті розглянуто перспективи розвитку економічного аналізу. Автор підкреслює, що в сучасних умовах змінюються завдання і функції аналізу. Нові об'єкти та завдання економічного аналізу потребують застосування адекватних їм методик і засобів дослідження економічних явищ і процесів, тобто подальшого розвитку економічного аналізу.

Ключові слова: аналіз, підприємство, розвиток, оперативний аналіз, стратегічний аналіз, соціально-економічний аналіз.

PETRITSKA O.

Khmelnytskyi National University

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC ANALYSIS

The article examines the prospects for the development of economic analysis. An economic analysis is a dynamically developed system that is at the development stage. With the help of economic analysis, the strategy of development of the enterprise is being developed, the choice of optimal variants of management decisions is justified, the control over their implementation is checked, the results of the company's activity are evaluated, the causes of deficiencies and available reserves are revealed. Economic analysis is a scientifically well developed theoretically, but at the same time it is in a state of development. Economic activity requires a constant qualitative analysis of economic processes and phenomena, which is inextricably linked with the state of economic conditions in which the subject of management functions and changes in the legislative base of the country. Effectiveness of the company's activity is manifested through a series of economic indicators, which, in a generalized form, reflect the results of the activity and the potential of economic development of the business entity. In the process of assessing the effectiveness of the enterprise and finding ways to increase it, an important role is played by the rational organization of economic analysis. But in practice, proper approaches to ensuring the quality of analytical work are implemented in part, which negatively affects the performance of financial and economic activity. Separate analytical studies should be subject to such economic phenomena and processes that require an assessment to ensure the effectiveness of enterprises, such as business activity, production, financial and commercial risks, creditworthiness, etc. Prospects for the development of economic analysis in the theoretical direction are closely linked with the development of related sciences, such as mathematics, statistics, accounting, and others. The author emphasizes that the tasks and functions of the analysis are changing in modern conditions. A significant feature of the development of economic analysis in the current conditions is the use in its process of recent achievements of world science and practice, enrichment of methodological arsenals, the widespread use of heuristic methods, expansion of objects of analysis. Consequently, new objects and tasks of economic analysis require the use of adequate methodologies and tools for research on economic phenomena and processes, namely the further development of economic analysis. The article emphasizes that the task of economists and analysts is to preserve the best achievements of economic thought, to adopt useful foreign experience, to improve the domestic economic analysis and, as a result, to obtain an effective tool for improving the efficiency of enterprises.

Keywords: analysis, enterprise, development, operative analysis, strategic analysis, socio-economic analysis.

Вступ. Сучасний стан економічного аналізу характеризує його як досить розроблену в теоретичному плані науку. Методики аналізу створені в попередні періоди адаптуються до нових умов господарювання. Проте, аналітична наука перебуває в стані розвитку, що визначається об'єктивними причинами, пов'язаними зі змінами в економіці. Вимагають уточнення, доповнення та адаптації до нових умов господарювання розроблені в попередні роки методики аналізу. Усе це набуває особливої актуальності в умовах обмеженості ресурсів, дефіциту джерел фінансування, періодичними фінансовими кризами, характерними для сучасного етапу розвитку економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку методологічної бази економічного аналізу зробили видатні вчені, зокрема: М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, І.П. Житна, В.І. Захарченко, В.М. Івахненко, Л.М. Кіндрацька, І.І. Каракоз, Є.В. Мних, А.Ф. Павленко, В.І. Самборський, Ю.С. Цал-Цалко, М.Г. Чумаченко, С.І. Шкарабан та інші.

З розвитком економіки перед економістами постають нові, складніші проблеми економічного аналізу і його теорії. Нові об'єкти та завдання економічного аналізу потребують застосування адекватних їм методологій і засобів дослідження економічних явищ і процесів, тобто подальшого розвитку теорії економічного аналізу.

Отже, питання щодо перспектив розвитку економічного аналізу в сучасних умовах потребує подальшого дослідження.

Метою статті є розглянути перспективи розвитку економічного аналізу в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз процесів і явищ господарської діяльності проводиться від початку виникнення людства. Прийоми аналізу прийшли до нас з Давньої Греції. У XIX ст. аналіз було поглиблено і розширено в Англії, Німеччині, Франції та інших країнах. В Україні розвиток економічного аналізу прийшовся на початок XX століття. Проведено значну роботу з розвитку теорії економічного аналізу та удосконалення його методики. З кожним роком підвищується роль економічного аналізу, розвивається

його теоретичний апарат і методичний інструментарій. З'явилися нові види, прийоми і способи аналізу, що сприяє всебічному дослідженню економічних явищ і процесів. Сьогодні економічний аналіз є невід'ємним елементом в діяльності підприємств, оскільки дозволяє досліджувати їх функціонування, спрогнозувати розвиток у майбутньому, розкрити резерви виробництва, виявити напрямки підвищення ефективності діяльності і є базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Можна сказати, що економічний аналіз є досить розроблена в теоретичному плані наука. Разом з тим вона знаходиться в стані розвитку. Перспективи розвитку економічного аналізу в теоретичному напрямку тісно пов'язані з розвитком суміжних наук, таких як математики, статистики, бухгалтерського обліку та інших.

В сучасних умовах змінюються завдання і функції аналізу, оскільки для забезпечення конкурентоспроможності підприємства необхідно враховувати нерівномірність динаміки розвитку систем, імовірнісний характер процесів, що відбуваються, децентралізацію функцій управління. У зв'язку з цим можна виділити нові завдання і намітити перспективи розвитку економічного аналізу на сучасному етапі.

З розвитком ринкових відносин відбуватиметься розширення сфери застосування економічного аналізу. Передусім аналітичні дослідження будуть спрямовані на: глибоке вивчення потреб ринку, вимог споживачів щодо конкурентоспроможності продукції; визначення пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності; ефективність інвестицій; вивчення кредитної і конкурентної здатності суб'єктів господарювання всіх організаційно-правових форм власності [1].

Ринкова економіка характеризується динамічністю ситуації як виробничої, комерційної, фінансової діяльності підприємства, так і його зовнішнього середовища. У цих умовах особливого значення набуває оперативний аналіз. Оперативний аналіз є системою щоденного спостереження та оцінювання відхилень фактичного стану досліджуваного об'єкта від регламентованих показників, визначення причин і можливих наслідків таких відхилень, розроблення механізмів швидкого втручання у господарські процеси з метою забезпечення ефективного функціонування господарюючого суб'єкта. Наявність результатів оперативного аналізу дозволяє підвищити адаптивність підприємств до нових реальних умов, передусім зовнішнього середовища через такі функції управління, як планування, координація (регулювання), організація. Так, результати оперативного аналізу забезпечують можливість корегування оперативних і поточних планів. Перевага оперативного аналізу полягає в його дієвості, тобто в можливості керівництва своєчасно втручатися в господарські процеси для надання їм бажаної спрямованості [2]. Своєчасно одержана необхідна якісна аналітична інформація має вирішальний вплив на результати управління.

Сьогодні ефективне функціонування підприємства визначається тим, наскільки вдало воно взаємодіє із зовнішнім середовищем. Це можливе за умови здійснення підприємством стратегічного управління. Світова практика бізнесу показує, що більшість організацій, які досягли значних результатів в бізнесі, завдячує саме впровадженню системи стратегічного управління. Стратегічне управління – багатоплановий, формально-поведінковий управлінський процес, який допомагає формулювати та виконувати ефективні стратегії, що сприяють балансуванню відносин між організацією, включаючи її окремі частини, та зовнішнім середовищем, а також досягненню встановлених цілей.

Стратегічний аналіз, як складова частина процесу стратегічного управління, забезпечує дослідження зовнішнього і внутрішнього середовищ, оцінку наявних ресурсів та можливостей, а також формування місії та стратегічних цілей підприємства, які є основою для вибору стратегії.

Стратегічний аналіз має здійснюватись на кожному етапі: від формування до реалізації та контролю за реалізацією стратегії. Аналіз у стратегічному управлінні – необхідна передумова кожного наступного управлінського циклу, процедура, яка призначена для вияву причин успіху або неуспіху стратегічної діяльності. Стратегічний аналіз на відміну традиційного ретроспективного аналізу спрямований на вирішення довгострокових глобальних проблем з метою посилення конкурентоспроможності підприємства та його ринкової привабливості.

Стратегічний аналіз як сучасний напрям розвитку класичного економічного аналізу в даний час перебуває на етапі динамічного розвитку як у теоретичному, так і в методичному плані. Концепція стратегічного аналізу потребує серйозної уваги з боку як науковців, так і практиків [3]. Цілі стратегічного аналізу мають забезпечуватись за рахунок високого професіоналізму і мистецтва управлінців, тісного зв'язку організації з зовнішнім середовищем, включення всіх працівників до реалізації стратегічних цілей і завдань. Проведення стратегічного аналізу розвиває в менеджерів здатність до стратегічного мислення й, тим самим, створює основу для впровадження в організацію концепції стратегічного управління.

Сьогодні вагоме місце займає маркетинговий аспект діяльності підприємств, що втілюється у формуванні стилю мислення керівника з пріоритетною орієнтацією на запит споживача, у підтримці конкурентоспроможних позицій, максимальному використанні сприятливих умов участі на ринку тощо. Це зумовлює розширення сфери аналітичних досліджень, зміну їх цільової орієнтації, трансформацію загальної моделі комплексного економічного аналізу. Маркетингова діяльність передбачає розв'язання цілої низки аналітичних задач, пов'язаних з дослідженням ринку, його кон'юнктури, тощо. Маркетингові дослідження дають змогу сформулювати виробничу програму, визначити сферу та механізми ділового партнерства в ресурсозабезпеченні та ресурсовикористанні, сервісному обслуговуванні тощо. У такий спосіб досягаються

мінімізація втрат і упущеної вигоди, переконливість управлінських дій, маневреність виробничо-фінансового менеджменту. Таким чином, орієнтація всієї діяльності підприємств на продаж товарів, продукції, робіт, послуг зумовлює необхідність розвитку ще одного напрямку аналітичних досліджень – маркетингового аналізу, націленого на вивчення ринків збуту, попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, комерційного ризику, формування цінової політики підприємств тощо. Принципи й методи сучасного маркетингу як системи управління виробництвом і реалізації товарів, цілком орієнтовані на ринок, повністю відповідають змісту й завданням економічного аналізу. Маркетинговий аналіз стає складовою частиною економічного аналізу.

До найбільш ефективних видів аналізу господарської діяльності щодо виявлення резервів економії матеріальних, трудових і грошових ресурсів на виробництво продукції відноситься функціонально-вартісний аналіз. Функціонально-вартісний аналіз можна розглядати як підсистему комплексного економічного аналізу господарської діяльності підприємства. Висока ефективність функціонально-вартісного аналізу підтверджується практикою, оскільки цей вид аналізу є не тільки засобом зниження витрат, але також інструментом вдосконалення прийняття управлінських рішень. Розширення сфери застосування функціонально-вартісного аналізу в управлінській діяльності актуальне в сучасних економічних умовах. Перспективи подальшого розвитку функціонально-вартісного аналізу полягають і в тому, щоб впроваджувати в його методику економіко-математичні методи і комп'ютерні технології обробки інформації, а на загальнодержавному рівні – узагальнювати досвід проведення функціонально-вартісного аналізу в різних галузях з метою його популяризації та удосконалення.

Специфіка функціонування сучасних підприємств полягає в тому, що вони здійснюють свою діяльність в умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки. Соціальні процеси діяльності підприємства досліджує соціально-економічний аналіз. Він проводиться з метою виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що формують соціально-економічний розвиток підприємства. Отже, актуальним є подальший розвиток соціально-економічний аналізу.

Загалом для підвищення ефективності функціонування підприємств необхідно забезпечувати комплексність аналізу. Комплексний аналіз є основою управлінської інформаційної системи, важливим елементом розробки науково обґрунтованих планів і підготовки управлінських рішень, інструментом оперативного контролю прийнятих рішень, дієвим засобом запобігання неефективної господарської діяльності та виявлення внутрішньогосподарських резервів.

В ході комплексного економічного аналізу проводиться порівняння досягнутих результатів діяльності з даними за минулі періоди часу з показниками інших підприємств і середньогалузевими показниками; визначається вплив різноманітних факторів на результати господарської діяльності; виявляються недоліки, помилки, невикористані можливості, перспективи тощо. Комплексність дослідження потребує охоплення всіх ланок і всіх сторін діяльності та всебічного вивчення причинних залежностей в економіці підприємства.

Економічний розвиток країни значною мірою обумовлений рівнем інвестиційної діяльності. В умовах глобальної світової інтеграції особливе місце займає процес прямого іноземного інвестування. Саме іноземні інвестиції є тим джерелом ресурсів, яке може стимулювати розвиток національної економіки. Найважливіше місце у ході аналізу інвестиційної привабливості підприємств займають оцінка стану фінансово-господарської діяльності економічних об'єктів, оцінка фінансових ризиків та вірогідності банкрутства. Внаслідок цього зростає необхідність проведення аналізу інвестиційної привабливості підприємств з метою визначення виробничої і фінансової стратегії, що дозволить в максимально короткі строки поліпшити фінансово-господарський стан та претендувати на здобуття потрібних для подальшого розвитку фінансових коштів [4]. Постає питання створення єдиної системи показників оцінювання, яка б дозволила проводити об'єктивний і всебічний аналіз інвестиційної привабливості підприємств. Таким чином, одним із важливих питань є удосконалення методичних підходів до аналізу та оцінки інвестиційної привабливості підприємства.

Вагомим фактором розвитку національного виробництва є зовнішньоекономічна діяльність. З огляду на останні події в Україні, експортний та імпорتنний потенціал потребує детального аналізу та виявлення шляхів подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Все більше уваги приділяється питанням, пов'язаним з визначенням та розрахунком ефективності зовнішньоекономічних операцій. Так, у праці [5] наведено методику аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності за допомогою класичних показників та запропоновано використання показників економічної безпеки підприємства. Автори праці [6] запропонували показник ефективності імпортової діяльності підприємства. Отже, питання щодо удосконалення методичних підходів до аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств дістають подальшого розвитку.

Висновки. У зв'язку з глобалізацією та інтеграційними процесами в економіці, реформуванням бухгалтерського обліку та звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, підвищується роль економічного аналізу в діяльності кожного господарюючого суб'єкта. За допомогою економічного аналізу розробляється стратегія розвитку підприємства, обґрунтовується вибір оптимальних варіантів управлінських рішень, здійснюється контроль за їх виконанням, оцінюються результати діяльності підприємства та виявляються причини негараздів і наявні резерви.

Сьогодні економічний аналіз являє собою динамічно розвинену систему, яка перебуває на етапі розвитку. Завдання економістів полягає в тому, щоб зберігши кращі традиції економічної думки, сприйняти найбільш корисний досвід сучасного зарубіжного та вітчизняного аналізу та отримати дієвий інструмент для підвищення ефективності виробництва.

Література

1. Мішеніна Н. В. Економічний аналіз : навчальний посібник / Н. В. Мішеніна, Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – 306 с.
2. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навчальний посібник / Б.Є. Грабовецький. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
3. Парасій-Вергуненко І.М. Еволюція розвитку економічного аналізу в стратегічно-орієнтованій системі управління / І. М. Парасій-Вергуненко // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – Вип. 18. – С. 328–335.
4. Черниш С.С. Огляд методик аналізу інвестиційної привабливості підприємства / С.С. Черниш // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 87–92.
5. Вакульчик О. М. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О. М. Вакульчик, Д. П. Дубицький // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2012. – № 2. – С. 75–82.
6. Дерев'янка Ю.М. Удосконалення методичних підходів до аналізу економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Ю.М. Дерев'янка, О.А. Лукаш // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 104–108.

References

1. Mishenina N. V. Ekonomichnyi analiz : navchalnyi posibnyk / N. V. Mishenina, H. A. Mishenina, I. Ye. Yarova. – Sumy : Sumskiy derzhavnyi universytet, 2014. – 306 s.
2. Hrabovetskyi B. Ye. Ekonomichnyi analiz : navchalnyi posibnyk / B.Ie. Hrabovetskyi. – K. : Tsentр uchbovoi literatury, 2009. – 256 s.
3. Parasiy-Verhunenکو I.M. Evoliutsiia rozvytku ekonomichnoho analizu v stratehichno-orientovaniy systemy upravlinnia / I. M. Parasiy-Verhunenکو // Finansy, oblik i audyt. – 2011. – Vyp. 18. – S. 328–335.
4. Chernysh S.S. Ohliad metodyk analizu investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva / S.S. Chernysh // Innovatsiina ekonomika. – 2013. – № 5. – S. 87–92.
5. Vakulchyk O. M. Analiz efektyvnosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva / O. M. Vakulchyk, D. P. Dubytskyi // Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser.: Ekonomika. – 2012. – № 2. – S. 75–82.
6. Derevianko Yu.M. Udoskonalennia metodychnykh pidkhodiv do analizu ekonomichnoi efektyvnosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva / Yu.M. Derevianko, O.A. Lukash // Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky. – 2011. – № 4. – S. 104–108.

Рецензія/Peer review : 14.08.2018

Надрукована/Printed : 14.09.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М. П.